Հայաստանի փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման ազգային կենտրոնը «Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության պետական աջակցության 2003 թվականի ծրագրի» շրջանակներում, հրատարակել և Ձեզ էր ներկայացրել «Հաշվապահական հաշվառման պարզեցված ուղեցույց փոքր և միջին ձեռնարկատիրության սուբյեկտների համար»:

Այս երեք տարիների ընթացքում Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ-ը ստացել է բազմաթիվ արձագանքներ Ուղեցույցի կարևորության, օգտակարության վերաբերյալ: Ուսումնասիրությունները ցույց տվեցին, որ Ուղեցույցը օգնել է բազմաթիվ ՓՄՁ սուբյեկտների՝ առավել արդյունավետ կազմակերպել հաշվապահական հաշվառման գործընթացը:

Հաշվի առնելով Ձեր խնդրանքը, Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ-ը վերահրատարակում է Ուղեցույցը, որում հաշվի են առնվել առաջին հրատարակությունից հետո օրենսդրությունում կատարված բոլոր փոփոխությունները՝ 2006 թվականի հոկտեմբերի 1-ի դրությամբ:

Ուղեցույցի վերամշակման աշխատանքները իրականացվել են «ԹՄ Աուդիտ» ՓԲԸ-ի կողմից (գլխավոր տնօրեն ***Թաթուլ Մովսիսյան***, գլխավոր տնօրենի տեղակալ ***Ղուկաս Աթոյան***, ավագ խորհրդատու ***Արթուր Մարտիրոսյան***, խորհրդատու ***Սերգեյ Վարդանյան***):

*   *   *

Ուղեցույցի նպատակն է գործնական օգնություն ցուցաբերել հաշվապահական հաշվառման նոր համակարգով աշխատող փոքր և միջին ձեռնարկություններին:

Ուղեցույցը բաղկացած է չորս գրքերից: Առաջին գրքում ներկայացված են հաշվապահական հաշվառման բոլոր այն ստանդարտները, որոնք առավել կիրառելի են ՓՄՁ սուբյեկտներում: Յուրաքանչյուր ստանդարտ պարզեցված է օրինակներով, համապատասխան հաշվապահական ձևակերպումներով: Հարկային օրենսդրության բաժնում մանրամասն քննարկվել են բոլոր հարկատեսակները, ինչպես նաև պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարները: Քննարկվել են նաև անհատ ձեռնարկատիրոջ և գյուղատնտեսությունում հարկման առանձնահատկությունները:

Մյուս երեք գրքերում ներկայացված են համապատասխանաբար արտադրության, ծառայությունների և առևտրի ոլորտների կազմակերպությունների հաշվապահական հաշվառման և հարկային օրենսդրության առանձնահատկությունները: Յուրաքանչյուր գրքում կոնկրետ օրինակներով պարզաբանված են հաճախ հանդիպող գործառնությունները, տրված են համապատասխան հաշվապահական ձևակերպումները, լրացված են սկզբնական հաշվառման փաստաթղթերը, ներկայացված են ֆինանսական հաշվետվությունների կազմման օրինակները:

Հուսով ենք, որ սույն ուղեցույցը ըստ արժանվույնս կգնահատավի և իրական ներդրում կունենա Ձեր գործունեության զարգացման գործում:

Շարքը բաղկացած է 4 գրքերից.

1. *«Հաշվապահական հաշվառման վարումը փոքր և միջին ձեռնարկատիրության սուբյեկտներում. գործնական ուղեցույց»,*

2. *«Հաշվապահական հաշվառման վարման առանձնահատկությունները արտադրության ոլորտի կազմակերպություններում»,*

3. *«Հաշվապահական հաշվառման վարման առանձնահատկությունները ծառայության ոլորտի կազմակերպություններում»,*

4. *«Հաշվապահական հաշվառման վարման առանձնահատկությունները առևտրի ոլորտի կազմակերպություններում»:*

Մեր շնորհակալությունն ենք հայտնում Հայաստանի հաշվապահների և աուդիտորների ասոցիացիային (ՀՀԱԱ), ի դեմս ասոցիացիայի նախագահ ***Հովհաննես Պետրոսյանի***՝ ուղեցույցի մշակման աշխատանքները կազմակերպելու համար, և ուղեցույցի հեղինակներին:

«Հաշվապահական հաշվառման վարումը փոքր և միջին ձեռնարկություններում» գրքի հեղինակներ՝

- ***Վարդիթեր Գրիգորյան*** (ՀՀԱԱ հաշվապահական հաշվառման հանձնաժողովի անդամ, ՀՀԱԱ խորհրդատվական բաժնի ղեկավար), և
- ***Արամ Մեսրոպյան*** (ՀՀԱԱ հաշվապահական հաշվառման հանձնաժողովի անդամ):

«Հաշվապահական հաշվառման վարման առանձնահատկությունները արտադրության ոլորտի կազմակերպություններում», «Հաշվապահական հաշվառման վարման առանձնահատկությունները ծառայության ոլորտի կազմակերպություններում» և «Հաշվապահական հաշվառման վարման առանձնահատկությունները առևտրի ոլորտի կազմակերպություններում» գրքերի հեղինակներ՝

- ***Թաթուլ Մովսիսյանին*** (ՀՀԱԱ խորհրդի անդամ, ՀՀԱԱ հաշվապահական հաշվառման հանձնաժողովի նախագահ),
- ***Ղուկաս Աբոյանին*** (ՀՀԱԱ հաշվապահական հաշվառման հանձնաժողովի անդամ),
- ***Հրաչիկ Երկնափեշյանին*** (ՀՀԱԱ հաշվապահական հաշվառման հանձնաժողովի անդամ), և
- ***Արամ Մեսրոպյանին*** (ՀՀԱԱ հաշվապահական հաշվառման հանձնաժողովի անդամ):

Ուղեցույցի խմբագրման (ընթացիկ փորձաքննություն և արդյունքային մասնագիտական խմբագրում) աշխատանքներն իրականացվել են ***Թաթուլ Մովսիսյանի*** և ***Վարդիթեր Գրիգորյանի*** կողմից:

Մեր երախտագիտությունն ենք հայտնում ՀՀԱԱ խորհրդի անդամ ***Ահարոն Չիլինգարյանին*** ուղեցույցի մշակման ողջ ընթացքում մեթոդական օժանդակություն ցուցաբերելու և հարկային մասերի վերաբերյալ առաջարկություններ ներկայացնելու համար:

Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ-ը շնորհակալություն է հայտնում ՀՀԱԱ գործադիր տնօրեն ***Սուրեն Աղամյանին*** աշխատանքները համակարգելու և օժանդակություն ցուցաբերելու գործում:

Հայաստանի փոքր և միջին ձեռնարկատիրության

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն 11

Գլուխ 1. Հաշվապահական հաշվառում վարելու և ֆինանսական հաշվետվություններ կազմելու սկզբունքները, ՀՀՀՀՍ 1 «Ֆինանսական հաշվետվությունների ներկայացում» ստանդարտի պահանջների համառոտ նկարագրություն

1.1 Հաշվապահական հաշվառում վարելու և ֆինանսական հաշվետվություններ կազմելու սկզբունքները 12
1.2 ՀՀՀՀՍ 1 «Ֆինանսական հաշվետվությունների ներկայացում» ստանդարտի պահանջների համառոտ նկարագրություն 18

Գլուխ 2. Ոչ ընթացիկ նյութական և ոչ նյութական ակտիվների հաշվառում
2.1 Ընդհանուր դրույթներ 22
2.2 Հիմնական միջոցների հաշվառում 23
2.2.1 Սահմանումը 23
2.2.2 Հիմնական միջոցների ճանաչումը 24
2.2.3 Հիմնական միջոցի սկզբնական չափումը 25
2.2.4 Հիմնական միջոցի վրա կատարվող հետագա ծախսումներ 30
2.2.5 Հիմնական միջոցների օգտակար ծառայություն 31
2.2.6 Հիմնական միջոցների դուրս գրում և իրացում 35
2.2.7 Հիմնական միջոցների հաշվառմանն առնչվող հիմնական սկզբնական հաշվառման փաստաթղթերի և գրանցամատյանների վարում 37
2.3 Ոչ նյութական ակտիվների հաշվառում 39
2.3.1 Սահմանումը 39
2.3.2 Ոչ նյութական ակտիվների ճանաչումը, չափումը, ամորտիզացիան, դուրս գրումը 40

Գլուխ 3. Ընթացիկ ակտիվների հաշվառում
3.1 Ընդհանուր դրույթներ 44
3.2 Պաշարների հաշվառում 45
3.2.1 Սահմանումը 45
3.2.2 Պաշարների գնահատումը 45
3.2.3 Պաշարների ինքնարժեքի չափման մեթոդները 50
3.2.4 Ինքնարժեքի բանաձևերը 52
3.2.5 Պաշարների արժեքի ծախս ճանաչելը 55
3.2.6 Արագամաշ առարկաների հաշվառումը 56
3.3 Դեբիտորական պարտքերի հաշվառում 56
3.3.1 Ընդհանուր դրույթներ 56
3.3.2 Գործառնական և այլ դեբիտորական պարտքերի հաշվառում 57
3.3.3 Դեբիտորական պարտքերի գծով պահուստ 60
3.4 Դրամական միջոցների հաշվառում 62
3.4.1 Ընդհանուր դրույթներ…………………………………………………………….. 62
3.4.2 Դրամական միջոցների հոսքերի դասակարգումը 66

Գլուխ 4. Սեփական կապիտալի հաշվառում
4.1 Ընդհանուր դրույթներ 68
4.2 Կանոնադրական կապիտալի հաշվառում 69
4.3 Շահույթի հաշվառում 72
4.4 Վերագնահատումից և վերաչափումից տարբերությունների արտացոլումը սեփական կապիտալում 74

Գլուխ 5. Պարտավորությունների հաշվառում, դասակարգում

5.1 Ընդհանուր դրույթներ 77
5.2 Փոխառություններ, փոխառության ծախսումների հաշվառում 78
5.2.1 Փոխառությունների հաշվառում 79
5.2.2 Փոխառության ծախսումների հաշվառում 81
5.3 Կրեդիտորական պարտքերի հաշվառում 85
5.3.1 Ընդհանուր դրույթներ 85
5.3.2 Գործառնական և այլ կրեդիտորական պարտքերի հաշվառում 86
5.4 Վարձակալություն 89
5.4.1 Ընդհանուր դրույթներ 89
5.4.2 Ֆինանսական վարձակալություն 91

5.4.2.1 Ֆինանսական վարձակալությունը վարձակալի մոտ 91
5.4.2.2 Ֆինանսական վարձակալությունը վարձատուի մոտ 95
5.4.3 Գործառնական վարձակալություն 97
5.5 Պետական շնորհներ 99

Գլուխ 6. Եկամուտներ և ծախսեր

6.1 Ընդհանուր դրույթներ 104
6.2 Եկամուտների և ծախսերի դասակարգում, հաշվառում 105
6.3 Հասույթի հաշվառում 108
6.3.1 Ապրանքների վաճառք 109
6.3.2 Ծառայությունների մատուցում 111
6.3.3 Տոկոսներ, ռոյալթիներ և շահաբաժիններ 112
6.4 Արտարժույթով գործարքների հաշվառում 114

Գլուխ 7. Հիմնական հարկատեսակների (վճարների) ընդհանուր ներկայացումը

7.1. Ընդհանուր տեղեկություններ հարկերի մասին 118
7.2. Պարզեցված հարկ 122
7.3. Հաստատագրված վճար 130
7.4. Հարկման ընդհանուր ռեժիմը (համակարգը) 137
7.4.1 Ավելացված արժեքի հարկ 137
7.4.2 Շահութահարկ 151
7.4.3 Եկամտահարկ 162

Գլուխ 8. Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարները 170

Գլուխ 9. Անհատ ձեռնարկատիրոջ հարկման առանձնահատկությունները 175

Գլուխ 10. Գյուղատնտեսությունում հարկման առանձնահատկությունները 179

Գլուխ 11. Պետական և տեղական տուրքեր, ճանապարհային վճարներ 181

11.1 Պետական տուրք 181
11.2 Տեղական տուրք 181
11.3 Տեղական վճար 182
11.4 Ճանապարհային վճար 182